

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ПРАВА

**«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД
ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»**

Збірник матеріалів Міжнародної науково-
практичної конференції
(м. Одеса, 1 листопада 2024 року)

2024

УДК
341.231.14:355.271(062.552) П68

*Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» О. В. Тодошцака
(наказ № 3177-44 від 08.10.2024 р.)*

Відповідальний редактор – президент Національного університету «Одеська юридична академія», академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України **Ківалов С.В.**
Заступник відповідального редактора – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України **Аракелян М.Р.**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набісвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;
Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;
Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;
Гребенюк Дмитро Олегович – PhD, асистент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 75-річчю прийняття Женевських конвенцій про захист жертв війни 1949 року та Міжнародному дню прав людини. 1 листопада 2024 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2024. 539 с.

© НУ «Одеська юридична академія», 2024

© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

Мануїлова Катерина Вікторівна
*кандидат юридичних наук, доцент, доцент
кафедри міжнародного та європейського права
Національного університету «Одеська
юридична академія»*

РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ У РОЗСЛІДУВАННІ ТА ПРИТЯГНЕННІ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВОЄННІ ЗЛОЧИНИ

Міжнародний кримінальний суд (МКС) є ключовою інституцією у світовій системі правосуддя, створеною для боротьби з найбільш серйозними злочинами, що загрожують міжнародному миру та безпеці. Заснований на основі Римського статуту в 2002 році, МКС став першим постійним міжнародним судом, уповноваженим притягувати до відповідальності фізичних осіб за воєнні злочини, злочини проти людяності, геноцид та агресію. У сучасному світі, де збройні конфлікти та порушення прав людини продовжують мати руйнівні наслідки, роль Міжнародного кримінального суду у забезпеченні справедливості набуває особливої ваги.

МКС діє як суд останньої інстанції, коли національні суди не здатні або не бажають здійснювати правосуддя. Це означає, що суд не втручається в національні системи правосуддя, якщо ті самі можуть ефективно переслідувати злочинців. Однак, коли національні судові органи не здатні або відмовляються діяти через корупцію, політичний тиск чи інші обставини, МКС має право розпочати

розслідування і судовий процес.

Суд може розпочати розслідування можливих злочинів одним із трьох способів: країна-член може передати прокурору ситуацію, що виникла де завгодно, якщо це входить до юрисдикції суду, Рада Безпеки ООН може передати ситуацію, що склалася в будь-якій точці світу, або, зі схвалення суддів досудового суду МКС, прокурор може почати розслідування ситуації *proprio motu*, або «за власною ініціативою». Суд може проводити розслідування щодо осіб з держав, що не є членами, якщо ймовірні правопорушення сталися на території держави-члена, якщо держава, що не є членом, визнає юрисдикцію суду, або з дозволу Ради Безпеки. МКС має на меті доповнити, а не замінити національні суди. Крім того, він здійснює юрисдикцію лише щодо злочинів, які сталися після того, як його статут набув чинності в 2002 році. Суд також повністю покладається на співпрацю з органами влади держав-членів щодо затримання підозрюваних, оскільки він не має власної поліції. Вона не може судити осіб заочно, і держава-член зобов'язана заарештувати будь-яку особу за ордером на арешт МКС, яка перебуває на її території [1].

Цей орган грає важливу роль у боротьбі з безкарністю, надаючи жертвам військових злочинів можливість побачити винних перед обличчям правосуддя та отримати справедливість. Міжнародний кримінальний суд має юрисдикцію щодо чотирьох видів злочинів: військових злочинів, злочинів проти людяності, геноциду та злочину агресії. Роль МКС у міжнародній системі правосуддя також має важливий стримуючий ефект. Він посиляє

потужний сигнал потенційним злочинцям, що вони не зможуть уникнути відповідальності, навіть якщо вони мають значну політичну чи військову владу. МКС також сприяє зміцненню принципу верховенства права на глобальному рівні, встановлюючи міжнародні стандарти правосуддя.

Основна роль Міжнародного кримінального суду у розслідуванні та притягненні до відповідальності за військові злочини полягає в забезпеченні справедливості та підзвітності за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права. МКС працює над тим, щоб особи, винні в найтяжчих злочинах, таких як умисні вбивства, тортури, депортація цивільних осіб, сексуальне насильство та інші акти насилля, понесли відповідальність за свої дії. Це створює важливий прецедент на міжнародному рівні, який вказує, що жодна особа, незалежно від її статусу чи рангу, не може залишитися безкарною за військові злочини. МКС також відіграє важливу роль у стримуванні потенційних злочинців шляхом демонстрації рішучості міжнародного співтовариства у боротьбі з безкарністю.

Завдяки співпраці з державами-членами та міжнародними організаціями МКС також сприяє зміцненню національних систем правосуддя, що посилює загальну ефективність міжнародного правового порядку. Суд підтримує та доповнює зусилля національних правових систем, допомагаючи їм вести розслідування та переслідування за військові злочини, коли вони не мають достатніх ресурсів або політичної волі.

Попри свою значну роль, МКС стикається з

низкою викликів. До них належать обмеженість його юрисдикції, політичні тиски з боку держав, що не визнають його повноваження, такі як Сполучені Штати та Китай, а також складнощі, пов'язані з виконанням ордерів на арешт і співпрацею з національними урядами. Крім того, часто критикується обмеженість ресурсів суду, яка впливає на швидкість розслідувань і судових процесів. Такі обмеження послаблюють можливості МКС втілювати свої мандати в життя і можуть призводити до затягування процесів правосуддя, що іноді викликає розчарування серед жертв та їхніх родин. Відмова деяких держав співпрацювати або навіть визнавати юрисдикцію МКС значно ускладнює арешт обвинувачених, особливо коли ті переховуються в країнах, які не є членами МКС або відмовляються їх видавати.

Незважаючи на ці виклики, МКС залишається ключовим інструментом у забезпеченні глобальної справедливості та боротьбі з безкарністю. Його рішення й судові процеси встановлюють важливі прецеденти в міжнародному праві та зміцнюють принципи гуманності, справедливості та відповідальності, надаючи жертвам важких злочинів надію на правду та відновлення справедливості. Ще одна вагома проблема полягає у відсутності зобов'язальної сили судових рішень, що інколи знижує авторитет МКС. Якщо уряди не хочуть виконувати рішення Суду або забезпечувати доступ до доказів, МКС має обмежені можливості змусити їх до співпраці, оскільки не має власного механізму примусу.

Отже, Міжнародний кримінальний суд відіграє

ключову роль у розслідуванні та притягненні до відповідальності за воєнні злочини, забезпечуючи справедливість у випадках, коли національні суди не можуть або не бажають виконувати ці функції. Він є важливим інструментом у боротьбі з безкарністю, надаючи жертвам військових злочинів можливість отримати правосуддя, незалежно від політичних чи правових обмежень у їхніх країнах. МКС не лише сприяє встановленню відповідальності винних, але й слугує потужним стримуючим чинником для майбутніх злочинців, зміцнюючи міжнародну систему правосуддя та верховенство права. Попри виклики, з якими стикається суд, його діяльність залишається критично важливою для глобальної боротьби з воєнними злочинами і захисту прав людини.

Джерела:

1. The Role of the ICC. URL: <https://www.cfr.org/background/role-icc>

Ключові слова: Міжнародний кримінальний суд, Римський статут, міжнародне гуманітарне право, відповідальність, захист прав людини, права людини.

ЗАКАЛЕНКО О.В.

Окремі аспекти права звернення до адміністративного суду в умовах воєнного стану..... 160

БОДИРЄВ Д.А., ПРИСТИНСЬКИЙ Б.О.

Сучасний досвід організації фізичної підготовки для стрільби з пістолета слабкою рукою у збройних силах країн НАТО..... 166

ПІДГОРОДИНСЬКА А.В.

До питання про гарантії здійснення адвокатської діяльності в кримінальному провадженні: сучасний стан і перспективи170

Секція № 3**Міжнародні механізми захисту прав людини****КОНОНЕЦЬ О.М., ТИМОШЕНКО Є.М.**

Міжнародні механізми захисту прав людини 179

КОНОНЕЦЬ О.М., ГЛУШКО К.В.

Механізми захисту прав біженців в період збройних конфліктів186

КОНОНЕЦЬ О.М., КОБЕРНИК Д.Б.

Захист прав людини в Україні під час воєнного стану 192

КОНОНЕЦЬ О.М., ГОНЯНА К.В.

Право на справедливий суд як базова міжнародно-правова гарантія в процесі здійснення судочинства198

БОРЩЕВСЬКА О.М.

Межі дотримання прав людини щодо видозміни геному людини ... 203

ІВАНОВА Н.Г., БАСЮК В.В.

З Україною Європа змушена реформуватися (за матеріалами французької газети Le monde)..... 210

МАНУЇЛОВА К.В.

Роль міжнародного кримінального суду у розслідуванні та притягненні до відповідальності за воєнні злочини214

МІНЧЕНКО Д.А.

Виконання рішень ЄСПЛ у Великій Британії: приклад для України..... 219

СМИРНОВ М.І.

Міжнародні механізми захисту прав людини в період збройних конфліктів (в контексті співробітництва України з Міжнародним кримінальним судом).....227

ФЕДОРОВА Т.С., ГАЛІМСЬКА П.В.

Міжнародно-правові стандарти правоохоронної діяльності 234

ЩЕРБАК Г.Р., РАШКІВСЬКА М.В.

Міжнародні механізми захисту прав людини238

ЗУБАЙР А.

Діяльність управління ООН з прав людини в сфері менеджменту міжнародного бізнесу 243